

Л. ОМЕЛЬЯНЕНКО

БРАТ

ПОЕМА
(сонеты)

ЛОНДОН

1954

Л. ОМЕЛЬЯНЕНКО

БРАТ

ПОЕМА
(сонети)

ЛОНДОН

1954

**Printed by M. Caplin & Co. Press Ltd. 1-2 West Street, Croydon.
Tel. CRO 2347.**

Світлій пам'яті дорогого І.Ф. —

присвячую

Автор.

ПРОЛОГ

Карпатських гір вершини тихі
Дрімають в грізній німоті,
На них зійшлись людські путі,
Їх скелі знають біль і втіху,
Над ними неба даль лежить
І як зоря світанків ніжних,
Кривавим відблиском горить
Невмовкна слава днів м'ятежних.

Пройдепніх літ доби нової,
Безсмертям вінчаних боїв,
Коли сам Демон оп'янів
Жаркою кров'ю тих героїв,
Що діядему юних днів
Змінили на солдатський шолом
Ї життя своє, любов та гнів
У жертву склали перед Богом.

Ї колись, у дні весни нової,
Як вільні зацвітуть сади
І заростуть старі сліди
Євшаном-зіллям і травою, —
На гори ті з степів та міст
Майбутнє покоління йтиме,
Щоб положить на трухлий хрест
Поклін із айстрами живими.

Юнак козачки руку стисне,
Задивлений у сиву даль, —
Минувшини страшна печаль
Далеким відгомонам крикне... —
І поклянетесь мовчки — знай!
На череп, вимитий дощами,
Любити чорноморський край
Душею, серцем та ділами.

I

В блакитній вечора дрімливій тишині
Повільно гас рубіном ясносяйним
На шпильях сивих гір у дальній сизині
Останній промінь відблиском рахманним.

Молились гори тихі у бездонну синь,
Що їх прикрила легкістю своєю,
Зорі вечірньої ледь зрима перша тінь
Займалася пелюстком орхідеї,

В долині, де ріка покоїлася в сні,
Де комиші закохані стояли,
Туману віддих ніжний далеко блідів,
Сльозою роси у траві дрімали —

Благословенна ніч на тиху землю йшла,
Тривоги повна, ласок і тепла.

II

Коли в душі людській погасне світло дня,
Що гріло іскрою кохань і щастя,
Більш не вернутись юності живим пісням,
Не чути серця втомленого млості,

Даремно будеш ждати невернутих світань —
Один раз наше сонце лише сходить,
Для рани, що в душі, немає лікувань,
Безсилу плоть вона таки покорить.

Отож умій належно сонце зустрічати,
В душі своїй юти його проміння,
Бо темені пекельної тверда печать
Не зітреться сльозами й голосінням, —

Творець нам душу дав, щоб завше гріх бороть
І під замком тримає безсилу плоть.

III

Бо не Вселенна ми. Ми пил крижкий II,
Благословений Божою рукою,
Зо страхом лічимо короткість літ своїх,
Проти хотінь ідемо в світ спокою.

Лише одна весна на нашому путі
Цвіте барвінком юності святої,
Зима одна холодна в цім цупкім житті
Вкриває скроні наші сивиною.

Повторення нема. Є акт лише один —
Заслона падає і світло гасне...
Й коли залишиться у тебе рідний син,
Знайдеш у нім продовження прекрасне:

Сам не повторишся — в плодах життя
своїх
Почуєш юності дитячий сміх.

IV

О музо дум моїх, неси мій зір туди,
Де кров ладаном в чорних скибах тліє,
Де нею пишуться в людській душі сліди,
Де Смерть прокляттям Демона шаліє.

Неси туди мене, богине слів оцих,
Хай проминувшого плоди побачу:
Живу Мазепи тінь на шоломах стальних,
Огненне серце у грудях козаче.

Хай з ними розділю я біль кривавих ран
І оп'янію славою побіди —
В землі, де росіянина царить наган,
Де з трупів викладають піраміди.

Син Запоріжжя юний, козаків правник
Цепи здимає із невинних рук.

V

До сну вже вечір землю ніжно колихав,
Як немовля колише рідна мати,
Бродили запахи оросених отав,
А соловейко не хотів вмовкати.

Чудесних райських снів країно дорога,
Чому ж в сміхах твоїх я чую сльози?
Чому весь довгий вік оругана й нага
Старчихою стоїш ти на дорозі?...

Невже сини твої не люблять цвіт вишень,
Невже душі в них рицарів немає,
Невже ніколи, рідна, над тобою день
Світанком голубим не засіяє!?

Мій Боже — досить! Віри, віри просить
край —
З землею кров людську перемішай!...

VI

Чи може ждете, щоб сусід придобрий звів
Стіни чотирі і поставив хату?
Так пам'ятайте ж — міць дарованих стовпів
Покрівлю піднебесну вам даржати

Не довго буде. Є міцний закон буття
Не писаний у книгах друкарями,
Що за п'янючий хміль вільного життя
Треба платити не золотом й сльозами.

Просити можеш в пана кусень хліба ти,
Чи лах старий, щоб тіло прикривати,
Але не скажеш, рабе: „Пане мій, пусти
Весь вік оцей прожити в твої палати!”

Ясну лампаду волі мирно щоб світить,
Крові у неї треба перше влити.

VII

Світи, нічний владарю, свій ясний олтар,
Хай молиться душа в лице холодне,
Ти відпечаток вірний нагоди, що в дар
Вчорашнього дало нам неповторне.

Світи ж ясніш! Твоїх обманчивих промінь
Хай світло тихе діви серце гріє:
Над річкою, під лісом, де нага тишинь
Пів світом в сонній німоті царіє,

Захована у тінь мовчазних скель, одна
З дерев — задуманих очей не зводить,
Тривоги повна вся і трепету, вона
Дівочим серцем шелест кожен ловить —

Її любов сильніша пекла чорних днів,
Безсмертний вічності у неї спів.

VIII

Моя прекрасна німфо! У твоїм лиці
Я бачу ранок маю золотого,
Богиню краси у лілевім вінці,
Твір генія священний неземного.

Чому ж прийшла сюди, де з роз найкращих
смерть

Собі вінець спітає жорстокровий
І келех розгулу наповнює уцерьть
Землі чужої „бог”, прокляттям повний?

Чого шукаєш ти в камінні гір оцих —
Минулого сліди, чи дар нового?
Страждань жагучу біль розділюєш чиїх,
Якого серця ти таїш тривогу?

Хто ділить ніжний чар твоїх п'янксих
кохань,
Кому належить біль німих зіждань?...

ІХ

Чи може Купідон, крилатий плоті бог,
Привів сюди лукавою рукою,
Чаклунством поцілунків і кохань тривоги
Дихнув у груди діви молоді?

Не йми ти віри в нім. Отой музейний бог
Лише спокусливий сердець властитель —
Землі крихітний плід держить всесильний
Дух,
Стремлінь, душі і сили покоритель.

Залізо пам'ятників й труд каменяра
Зітре доба, розвіє попіл вітер,
А тихих стіп Христа не торкнеться пора —
В руці Його Безсмертя вічний скіпетр:

В одному Ньому, діво, лік душі найдеш
І зла не переступиш грізних меж.

Х

Враз між деревами майнула стройна тінь —
Злетіло серце на тривоги крила!... —
Гонима силою душі ясних стремлінь,
Йому назустріч діва поспішила.

І там, де камінь віковий по пояс вріс
У землю берега, струмками зриту,
Сердець утому двох і біль жагучу сліз
Уста тремтливі вміли зупинити...

Закрий, білява хмарко, місяця лице —
Йому подруги очі ясні світять!
Благослови їх, Боже, юности вінцем,
Невинністю, що царствує у дітях:

Ти дав життя оце, дав силу й чар краси —
Крихітку долі їм ще принеси.

XI

О, як прекрасно тут! Стозора ніч — як
міф,
Привіт тобі, карпатська літня noche!...
Покояться луги і чути шепіт німф
Там, де вода при березі дзюркоче.

Між скелями туман на камінь ліг дрімать,
Левади сплять в криштальних оксамитах...
І хочеться в цю ніч в обійми милу взяти,
Любимим бути і гаряче любити.

З одною нею йти у безконечну путь,
Туди, на схід, де завтрішнього сонце,
Туди, де ряд тополь спинились відпочнуть,
Де світло блимає в чийсь віконці.

Затиснуть руку ніжно й мовчи так іти,
В поля, в поля — в небачені світи...

XII

— О раю мій земний!... Вінцю кохань
моїх, —
Шептала дівка вогкими устами, —
Солодка млюсть ночей, печаль і щастя сміх
Життя оцього вічно будуть з нами.

Любити лиш тебе клялась душі своїй
Любов'ю матері й коханням жінки!...
Діли ж зі мною, друже, серця біль німий —
Твоя навік!... Сама не знаю скільки,

В розлуці томлена, ночей не спала я,
Душею, мріями жила з тобою,
Просила Бога — завжди щоб любов моя
Тебе живим виводила із бою.

Бо коли ти помреш — потухне сонця світ
Осиплеться душі моєї цвіт.

XIII

Голівку — лілію, що ранок зустрічать
Уста-пелюстки ледве розтулила,
У руки ніжно взяв. Й хотілося шептати,
Хотілося кричати: „Кохана!... Мила...”

Та юний воїн мовчки довго ще стояв,
В душі тамуючи огненні бурі —
Трьохборозну печать різець життя поклав
На молоде чоло його похмуре.

Привітливо дивився в ясні очі їй,
Орамлені, мов крилами, бровами...
Й аж потім обізвався: — Прекрасний друже
мій,
Хай зникне тайна, що була між нами:

Тобі одній віддам найкращі почуття,
Але землі оцій — моє життя.

XIV

— Скажи, як погодити можу цвіт садів,
Овіяних дніпровими вітрами,
Як погодить мені пташиний спів
З мечем насилля, що повис над нами?...

Зловіщий кулі свист і поцілунків жар
Як поєднать мені у щось єдине?
Забути можу як сільських хатин пожар
І крик в огні безсилої дитини!?

Я не рабом родився, дорога моя!
Земля оця, у крові перемита,
Мене навчила міцно на ногах стоять,
Понад усе любити колос жита, —

І на олтар Вітчизни я поклав життя,
Без відступу, без жалю й каяття.

XVII

Притис, до порохом осмалених грудей,
В пориві серця й розуму людського,
З'єднала правда їх однакових ідей,
Одної крові і життя одного.

Прекрасні очі іскрилися слізьми й огнем,
Мов дві зорі в високім літнім небі —
Прийдешнє марилося грозовим дощем,
В обличчя повстанців дивилась любі.

Хорошого забудеться солодка мить,
Образа — йтиме в парі з власним віком,
Настигне часу плід, відплата прогремить,
Займуться дні нові над рабства світом:

Весінніх силу рік не легко є держать,
Вода розірве цементову гать.

XVIII

Схилила голову... Пробігла тінь гріха
В її очах, потуплених у землю —
Захованої правди біль не утиха,
Там де любов звела собі постелю.

Зідхнула... — Господе, я мусіла давно
Усе тобі про себе розказати,
Гіркої тайни не сховати усе одно...
Прости мені. Прощає завжди мати

Своїм любимим дітям їхній перший гріх.
Чи знаєш хто я, відкіля приходжу?
Чому спитать мене раніше ти не зміг,
Чому не зняв оцю пекучу ношу?...

Прости — в мені огонь любови променів,
Сильніший усіх інших почуттів...

XIX

Промовив, дивлячись в журливі очі їй:
— Де є любов, там честь повинна бути,
Лиш з правдою ітимеш по землі оцій,
Пред нею мусяш голову схилити.

Усе я знаю, люба: й хто ти, й відкіля
Приходиш крадькома, любов'ю гнана —
Хай свідком будуть гори ці, ліси й поля,
Що я простив усе тобі, кохана.

Ти мужа маєш, правда? Ворога землі,
Яка його годує своїм хлібом.
Він наймитом продовжує ганьбу століть,
Катує тих, хто йде із честю й Богом.

І муж твій — не москвин. Над Россю
виріс він,
Там, де і я почув хрищення дзвін.

XX

— Ми простимось ще раз. Спокутуєш
свій гріх,
Як прийдеш завтра з ним до цієї скелі.
Чекатиму на вас. Він злочинів своїх
Найде заплату у могильній келі.

А ми підем служити новим грядущим дням,
Любов обох — дамо Вітчизні нашій, —
Воскресне волі час, свободи фіміям
Овіє судьб людських вінець болочий.

Й тоді по цій землі ітимеш вільно ти,
Шумітимуть сади, ростимуть діти,
На місцях тюрм страшних квітки будуть
цвісти,
Свободи факел вічністю горіти

В столиці нашій буде. Час новий прийде,
Любов з собою й Віру приведе.

XXI

— Тобі твій муж мабуть казав колись,
що ми

Розбійники, грабителі прокляті,
Що в світі цім не місце жить нам між людьми,
Що нас родила не українська мати.

Він вірить певно в це, бо сам рабом родивсь,
А раб не сміє думать і творити —
Я правді правдою своєю поклонивсь
І честю присягнув во-вік служити!

І я не месник. У війні немає мсти —
В війні є боротьба душі і сили,
Той, хто уміє правди хрест важкий нести,
Не страшиться холодної могили.

На світ приходим раз, щоб потім вічно
жить,
Хоч путь земний — то лиш коротка мить.

XXII

— Прощай же, дорога Олесю! Бог один
Суддя тобі й хранитель повсякденний! —
Обняв любиму за гнучкий упругий стан,
Поглянув в зір її, коханням повний.

— Прощай, Максиме мій! До завтраго
прощай...
Як після сповіді, в душі так легко!...
Ще ніч одна, ще день й цвістиме новий май
Життя мого у горах цих далеких.

— Хай морем буде нам прощання час оцей!...
Й любов взяла гарячий поцілунок.
В уяві, віями завішених очей,
Життя підносило новий дарунок.

Сковзнулися уста... Любимих дотик рук...
І млосна біль десь глибоко у грудях...
В прощальнім погляді — тривожний серця
стук
Хвилини оцих, ніколи незабутніх.

Мов дика лань побігла стежкою у даль,
Лишивши радість, щастя і печаль...

XXIII

У золотаву даль він поглядом провів
Любимої прекрасний образ ніжний,
Дихнуло свіжістю забутих лугів,
В ріці купався місяць полунічний.

Мов руку матері, притис холодну сталь,
Освяченої в перемогах зброї —
В небесній синеві горів ясний звіздаль,
Неначе усміх діви молоді...

По каменях уверх, як леопард, пішов,
Він тут господар в цих тривожних горах,
Він знає вепра рик, гірського птаха зов,
Всі тайни знає вибалок понурих.

Де звір нічний іде, там завжди йтиме він,
Володар смілий цих гранітних стін.

XXIV

І не привик нікому уступать з доріг,
Хоч путь тяжкий, та праведний у нього,
Свободі краю в дар життя своє прирік,
Роки найкращі віку молодого.

Душа простора й вільна, мов безкрай степ,
Гірських орлів у нього вдача сміла,
Ясних очей не вкрив врага брехливий леп,
Честь правду відшукать давно зуміла.

І хай горить земля, хай валиться цей світ,
Йому ніщо дороги не заступить —
Полтавських дальніх битв він невмирущий
квіт,

Що нову еру в ночі смертні трубить.

Ні з чим не порівнять свободи час
змільний,
Вінець любови з нею золотий.

XXVII

Сидів на камені, немов камінний сам...
„О, дум тривожних джерело прокляте!
Кому я серця біль, кому його віддам?...
Душа тяжка, ніби сокира ката...”

Устав. Проїшовся мовчки. Поглядом
провів,
Мов синю смужку, плинть дзеркальну річки,
В тремтливу глянув даль осонених полів,
А потім знов на кам'яні доріжки,

Яким підеи ось, щоб борг свій заплатить,
Вручити орден правди днів жорстоких!
Чому ж при думках цих душа його болить,
У жилах крові огневі потоки?...

Хто муж її такий? Хто він, той чоловік,
Що смерті землю всю оцю прирік?...

XXVIII

Коли б то знав, то може б й не пішов туди,
Неждану зустріч оминув, забув би —
Полишуться навек в душі твоїй сліди,
Як рана від нездоволеної згуби.

Життя оце таке: підносить в вишину,
Щоб потім кинути в смердючий смітник,
Із серця вириває розу ту одну,
Що носимо, як щастя заповітник.

Розводить із найближчими і зводить знов...
Диктує дні майбутнього таємні,
Лишає пустку там, де молода любов
Колить огні світила в ночі темні...

Недаром снівся сон, що гада зарубав
І в ньому рідного когось пізнав...

XXXI

Пригадуєш тепер, як радістю весна
Бриніла ніжно в нектарі пахучім, —
Між яблуневим цвітом смерть брела страшна,
Мільйони жертв у дар її кладучи...

А ти дивився мовчки в журавлину даль
Очима хлопця, що умерти мусів,
І замість сліз — родила гнів твоя печаль
В стократ сильніший за любов матусі,

Отої, що недавно мовчки поховав
На цвинтарі, вишневим цвітом щитім,
Де мирно спить в обіймі осоковім став,
Стоять хати, немов гроби розриті...

О, генію краси! Як зміг ти воз'єднать
Пахучий цвіт із стогоном проклять?!

XXXII

Той день у пам'ять вліз, як смолоскип
життя,
Що горіччю горить і не згоряє,
Ніколи не знайти для нього забуття,
Якщо свободи у душі немає.

Не буде славить птах залізну співом кліть,
Що відібрала в нього сині далі, —
У чорне знамено розхристаних століть
Ударить правда смертним громом сталі.

Нове народиться із праху днів старих...
В могилах прадідів початок того,
Що поведе майбутнього борців нових
У славою покриті перемоги.

В людей, що сильні духом, з болі чин
росте —
Він смертю смерть з лица землі змете!

XXXIII

Між образами рідних брата віднайдеши —
Глибокий шрам у нього над бровою,
З дитинства бідного між вами ліг м'ятеж,
У сварі жив він завжди із тобою.

Бо брат за хліб черствий ходив служити тим,
Що положили матір у могилу —
Пів світом проклятим властителям чужим,
Закон в яких — брутальність чорна сили!

Й коли слова порад минули слух його —
Ти каменем жбурнув у люті гніву,
А сам у світ пішов, щоб молодість нагу
Прокляттям вплести в непокори гриву.

Роки пішли, як ніч. Ти більше не вертав
Туди, де цвіт вишень, могила, став...

XXXIV

Важких доріг в житті багато відвела
Любов до піль, де раб рабом керує,
Врізьбилися у душу, зморшками чола,
Німі їх образи, ніби статуї...

Гонимий судьбами, о скільки ти думок
На полустанках дальніх передумав,
У шовку щирих мрій, який возвів садок,
Якими ласками його окутав...

В порту одеському, де в берег хвилі б'ють,
Де білогрудний вал за валом суне,
Хотілось, щоб стихії дикої можуть
Дихнула смертю у лице фортуни, —

Отої, що покрила чадом край увесь,
Затьмила світ лазуревих небес.

XXXV

В сибірській стороні, там де тайга лежить,
Ніби замерзле тіло каторжана,
В полярні ночі довгі снівся шепіт жит,
Земля ввижалася твоя кохана.

І не колун тоді в руці міцній держав,
Не сосон падали верхи сріблісті —
На бій зі злом чужим народ свій підіймав,
Дзвеніло куль олив'яне намисто.

Ішли роки в лісах і ріс вулканом гнів,
Окрилений огнем святої віри, —
Таєжними стежками він тебе провів
Туди, де трона рідних зір горіли.

Білоцерківських зір, що у душі твоїй
Думок болючих підіймали рій.

XXXVI

Непам'ятливість гір благословлю в душі,
Забутливих фіялок цвіт пахучий,
Русалок мову тайну в шумі комишів
І чорногривої мовчазність кручі!...

О, коли б так і ти забути міг усе,
Що лавою закам'яніло в серці,
Що болі крик німий у грудь мечем несе,
І родить образи вовік не стерті...

Але ж... в минулому коріння днів оцих,
Що крила змагу грізні розпростерли —
Де жар земних страждань і радостей утих,
Безповоротно там життя умерло.

Хто душу власну вбив — убив Творця
в собі,
Прирікся вірним бути лише злобі.

XXXVII

Примкнув тяжкі повіки. Хвилю ще стояв,
Мов би статуя вічного солдата.
Повільно тухла дійсність, маревом уяв,
Німіло серце, нею розіп'яте.

Нова родилась сила в глибині грудей,
Що, як вулкан, ревла бажанням смерти —
За в крові батьківській утоплених дітей,
За честь, за душу на двоє роздерту,

Хотілось гори ці підняти і повести
У марш — всесокрушаючий во-віки,
Щоб на місцях могил, де зогнили хрести,
Нового піднялася чоловіка

Могуча постать. Щоб на грань старих
віків
Всесильну честь з собою він привів.

XXXVIII

Струснув тривожних дум просяклу горем
пиль,
Зняв гелм, що смерть не раз вже цілувала,
На мент один забув ганьбу тяжких насиль,
Яка нестертий крові слід лишала.

Вклонився сонцю мовчки, що у вишині
Вінцем сліпучо-райдужним палало,
Тушило болі вічної терпкі огні,
Травило вірою неправди жало...

Віддав накази друзям. Сам спочити ліг,
Щоб незабаром йти в дороги нові,
Переступити ще один життя поріг
Во славу правди, честі і любови —

Горіти силою й ніколи не згорять,
На зло покласти кулею печать!...

XXXIX

Й коли надзахіднього сонця круг жаркий
В ріці купав вудила золотаві,
Там де вчорашню ніч дівочий зір ясний
Ловив душею радостей октави —

З-за скель він поглядом орлиним слідкував
Дорогу, що п'ялась в мовчазні гори —
Пестивсь пахучий вітер в бархаті отав,
Поля дрімали у німій покорі.

Качок рядочок мирний виплів з комишів,
Плескалась риба срібними боками,
У ризі голубій бажаний вечір брів,
Стелився тінею понад лугами —

Ніби дзвінкий кришталь, озвався спів
в гаях, —
О, скільки чару в солов'я піснях!...

XI

Тепло душевних почуттів сплелось в них
З сльозою радостей німого серця,
Озвалось відгуком у далях чарівних,
Як спогад юних днів, що не зітерся

У пам'яті, утомленій життям оцим,
В крилатих думках, часом снах тривожних,
Овіяних вітрами незабутніх зим,
Що холодом лишились в грудях кожних.

Та в темноті німій, мов зірка давнини,
Струна озветься крихітного щастя,
Промовить голос втом: „На хвилю відпічни,
Умій крізь сльози горестей сміятися...”

Коли почувеш трелі мрійні солов'я,
На мент умовкне туга — біль твоя.

ХЛІ

Примерклим зором він у сизу даль глядів
Де мовкли звуки квітом неповторним —
Блакитні тіні йшли у шатах ніжних дів,
Стелились над землею чаром сонним...

Коли ж прийде до тебе вечір днів земних,
На грудях спокій відпочинку ляже?
Коли на попелі тривожних літ оцих
Спасенний шлях рука Творця покаже?...

Коли, нарешті, з рук рабів впадуть
Кайдани, що врослись корінням в душу,
І встелений кістьми, рахманний довгий путь
Засвітить зірку радостей потужшу!?

Коли проснешся ти, народе вічних мрій,
І визов смерти кинеш долі злій?...

ХЛІІ

Услухавсь в тишину... Піймало вухо
шум...
Як гостре лезо — зір торкнувсь дороги...
Озвавсь в серці біль, на мить уснувших дум,
Ніби віщун німий чуття презлого.

З-за порпурових скель, мов чорногрудий птах,
Автомашина впливла спокійно —
В чоло залізне їй клонився сірий шлях,
Піском димивсь за колісьми покірно...

І там, де міст старий над річкою напнявсь,
Дугу зігнувши з каменю й бетону,
Де берег з водами в міцні обійми взявсь,
Мов би хранитель вічного закону,

Спинився гін її... У травах запашних
Озвавсь мотору шум і нагло втих...

XLIII

Душі міцних вітрил не зломить смутків
день,
Бо міра всьому є — чуттям і силі
І озоветься знову жар нових пісень
На прахові, зотлівшому в могилі.

І ти, що судьбами катований весь вік,
Свій корабель колись в порту поставиш,
Рокам пройдешніх битв згубивши довгий лік,
Торкнешся за життя останній клавиш.

Щоб переграти все і ще раз пережить
Неповторимого умовкший клекіт,
Щоб повними грудьми дихнуть в останню
мить
Шляхів завершених блаженний легіт.

Тропу свою пройдеши, хоч посивіє скронь,
Та змагу днів — не вигасне вогонь!...

XLIV

Обабіч мужа йшла над берегом ріки,
Просила глянуть в синь її бігучу,
У серці глибоко сховавши біль терпкий,
Що нависав, мов передгрозна туча.

Довгенько говорила про квітки йому,
Про верболозу котики весною
І про осінній день, що у могильну тьму
Життя вкладає незримою рукою.

Коли ж наблизились до скель, де воїн ждав
Умовкши, сіла на траву пахучу —
Неповоротний час дитинства і забав
Торкнув струну в душі її болючу —

О, дні невинности... О, час весінніх снів!
О, діядемо з хмелю — янтарів!...

XLV

А муж в понурість гір поглянув голубих
І нагло кинув слово нечекане:

— Вставай, пішли назад!... У берегах оцих,
Де скоро задимлять сирі тумани,

Не бачу я краси. Та й взагалі чого
Було нам їхать в цю пустелю дику!? —
І заблищали злом білки очей його,
Привикшого до стогону і крику.

— Скоріше підіймайсь! На мене справи
ждуть...

У крові — запах найп'яніший світу?...
А по за тим усе життя це — каламуть,
Покірний раб новітнього завіту!...

У славу будуччини всіх, хто проти нас,
Зітре на порох цей жорстокий час!

XLVI

І повернувся іти... Та голос пролунав,
Мов грім нежданий із небес лазурних!...
І на путі його, закам'янівши, став
Володар невблаганної фортуни...

У шоломі стальнім, зі зброєю в руці,
Із поглядом тоски і криком болі,
З розпукою прокляття на блідім лиці,
Неудержимім, ніби вихор в полі.

По що ти зберегла — о, пам'яте людська,
Незмінні риси, прокляті в дитинстві!? —
Не поєднать ніколи двох кінців вінка,
Розірваних любов'ю і насильством...

Дивився довго мовчки у обличчя те
І чув як ненависть в душі росте.

XLVII

— Так от де стрінутись судилося ще раз...
О, Каїне!... О, брате мій єдиний... —
І блиснув у очах, ніби душі алмаз,
Пекельний гнів нежданої хвилини.

— Мій Боже праведний!... — крізь зуби
процідив, —
Як міг Ти нас до купи знову звести?...
По що на гостру грань життьових бурних
злив

Поставив іспит невідхильний чести!?

У очі братові вп'ялив свій гострій зір,
Мов списом, досягнув у блудну душу
І заревів, як ранений у серце звір:
— Твій грішний вік я вкоротити мушу!

Іудо, проклятий у лонах матерів,
Що від людської крові оп'янів!...

XLVIII

— Невже ти, іроде, осліп за блиском слав,
Дарованих рукою азіята?
Невже ж не бачиш — у огні страшних заграєв
Стоїть Вітчизна наша розіп'ята!?

Умовк. Потупив в землю очі брат його...
Олеся мовчки болем удавилась...
Невидима рука розхристану й нагу
Вела розплату на життьовий крилас!

А воїн думами хапавсь за дальні дні,
Коли обох їх мати повивала,
Коли в гірких надіях та в обманнім сні
Зрадлива доля казкою вітала —

І підіймалося з туману забуття
Дитинства пухлого страшне життя...

XLIX

— Мені не треба, брате, говорить чому
Умерти мусиш від руки моєї.

Ти вірив в тьму віків!... В криваву чорну
тьму

І їй служив, як сотні тих лакеїв,

Що рідну матір вбили нишком з-за угла

І на її могилі положили

Вінок з крові й насильства, що його несла

Чужа, ненависна, проклята сила.

Молися перед тим, як лишиш світ оцей —

Хай простить Бог, бо я... прощать не вмію! —

І бризнула ненависть з воїна очей,

Сльоза скотилась по тремтливих віях...

Спокійно вгору він підніс безмовну сталь,
Замкнувши в серці непоборний жаль.

L

— Прости мені!... Прости... — озвався ти-
хо брат

І очі боязко підвів зі страхом...

Та в відповідь йому... огненний смерти град

У горах обізвавсь заплати ехом!...

На килим трав м'яких безсило труп звалився...

Гарячі роси крові заблищали...

І на коліна воїн мовчки опустивсь,

Уста молитву прощення шептали.

Олеся плакала... А десь в гаях ридав

Чужий до болю, радостями повен

Зальотний соловей. З-над лісу виглядав

Крилатий місяць, мов казковий човен,

І діаманти зір в бездонній вишні
Світили злякані свої огні.

LI

На терези страшні хай ложить правота
Гріхи людські і їх суворо важить,
Хай дана Богом вільність, сила й красота
В одному лоні непоборнім ляжить.

Хай у серцях горить, як смолоскип віків,
Велика віра в правду всемогучу —
Народ за неї Сина до хреста повів
І у зlobі невинного замучив.

То ж поклонись Йому, коли втомився ти,
Він чує всіх, життям земним розбитих —
Крізь бурі лихоліть тобі pomoже йти,
Зуміє рани у душі злічити,

Бо сам Він хрест тяжкий життя оцього
ніс
І знає горіч стогону та сліз.

LII

Й коли тебе зупинить грім шорстких доріг,
Утома здійметься горою крику,
Знай — смертю смерть страшну Він мовчки
переміг,
Корону правди одягнув велику,

Бо вірив до кінця, що світло зборить тьму —
Прийме народ Його у грішні душі.
Замучений життям, вклонись тепер Йому,
На ласку здайся Господа могучу!...

Тебе Він приютить, дасть силу й забуття.
Покаже путь всесильною рукою
І усміхнеться знову радістю життя,
Небаченою, світлою весною...

Де гореві кінець — початок щастя там,
Бо вік не жить нарузі та сльозам!

LIII

Перехрестився воїн і на руки взяв
Бездушне тіло, кров'ю обілляте —
Цей вечір роковий навіки він прокляв,
Тому, що не зумів подарувати

Гріхів, учинених катованій землі,
Народові, закутому в кайдани,
В душі якого горя вічні мозолі
Лежать, як свідки рабства та обману...

На кручу, що звелась над водами ріки,
Із трупом брата вийшов одинокий —
Світився млосний місяць і ясні зірки
У чарівному дні її глибокім.

На фоні сонних гір мов пам'ятник стояв,
Прощення братові у Господа благав...

LIV

Повільно нахиливсь. В чоло поцілував
І кинув в річку тіло грішне брата!...
Затиснув щелепи... Мов неживий стояв...
Душа ридала, горем розітята...

Хитнулися зірки у голубих кругах.
Шепнула осока слова таємні.
Вода плеснулася в камінних берегах
І тіло прийняла в обійми темні...

Хай не залишиться по нім найменший слід
І згине пам'ять діл його кривавих,
Нехай із сліз людських, нещастя і обід
Вінок проклять сплете судьба лукава —

Всесильна хай рука з корінням вирве
Що квітом яду у житті цвіло!...
зло,

LV

До воіна Олеся мовчки підійшла.
О, — біль її не змирений чуттями!...
О, тяжесте життя, що інесем лягла
У вечір цей між чорними косами...

Хто в світі грішнім цім всю горіч міг збаг-
нуть

І руку помочі подать бажану!?
Хто облегчити б міг її зболілу грудь,
Цілющим ліком окропити рану?

Коли вінець терновий на чоло тобі
Життя одягне, повне сліз і горя,
І до землі сирої схилишся в журбі,
Залишений найменшої опори,

Запам'ятай собі — Господь приймає всіх,
Що спотикнулись на шляхах земнік.

LVI

Задивлені в життя, утоплені у нім,
Стояли довго мовчки над рікою —
Дрімала літня ніч в обіймі голубім,
Прикрита ризою краси живою...

Безшелесно пливла в долонях берегів
Ріка, що тайну глибоко сховала,
Умовк тендітним дзвоном солов'їний спів,
Тумани крила сизі підіймали.

— Ходім! Ходім звідсіль!... — промовила
вона, —

Неславу хай зітре майбутнє наше,
Хай вип'ю чашу горестей своєю до дна
І хай мені до ніг покірно ляже,

Як раб крові і зла, той смертний ідеал,
В якому вічної наруги щал!

